

ТЕМА 10. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА

План:

1. Поняття та правова природа дисциплінарної відповідальності правника
2. Дисциплінарні проступки судді: підстави та види
3. Дисциплінарна відповідальність прокурора: особливості та процедура
4. Дисциплінарна відповідальність адвоката: порядок та принципи
5. Органи, що здійснюють дисциплінарне провадження щодо різних категорій правників
6. Види дисциплінарних стягнень та принципи їх застосування
7. Співвідношення дисциплінарної відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності
8. Аналіз практики дисциплінарних проваджень в Україні
9. Проблеми реформування системи дисциплінарної відповідальності правників в Україні
10. Міжнародний досвід забезпечення дисциплінарної відповідальності представників правничих професій

Перелік ключових термінів і понять: дисциплінарна відповідальність правника, дисциплінарний проступок, дисциплінарне стягнення, дисциплінарне провадження, Вища рада правосуддя, дисциплінарна палата, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів, професійна етика правника, принцип пропорційності дисциплінарних стягнень, суддівська доброчесність, порушення правил адвокатської етики, оскарження дисциплінарних рішень, органи дисциплінарного провадження, підстави дисциплінарної відповідальності, принцип незалежності в дисциплінарному провадженні, припинення дисциплінарного провадження, присяга правника, професійне самоврядування правників.

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості дисциплінарної відповідальності правників відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності?
2. Які основні підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності?
3. Яка процедура дисциплінарного провадження щодо прокурорів?
4. Які органи здійснюють дисциплінарне провадження щодо адвокатів?
5. Які види дисциплінарних стягнень можуть застосовуватися до суддів?
6. Як співвідноситься дисциплінарна відповідальність з кримінальною відповідальністю правника?
7. Які принципи застосування дисциплінарних стягнень існують?
8. Які основні проблеми реформування системи дисциплінарної відповідальності правників в Україні?
9. Який міжнародний досвід забезпечення дисциплінарної відповідальності представників правничих професій може бути корисним для України?

10. Які найпоширеніші дисциплінарні проступки адвокатів за даними дисциплінарної практики?

11. Хто має право ініціювати дисциплінарне провадження щодо різних категорій правників?

12. Які строки передбачені для притягнення правника до дисциплінарної відповідальності?

13. Які гарантії незалежності правників існують під час притягнення їх до дисциплінарної відповідальності?

14. Як порушення правил професійної етики впливає на дисциплінарну відповідальність правника?

15. Які міжнародні стандарти регулюють дисциплінарну відповідальність представників правничих професій?

Тести для самоконтролю:

1. Який орган здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів?

- а) Вища рада правосуддя
- б) Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури
- в) Генеральний прокурор
- г) Міністерство юстиції України

2. Яке дисциплінарне стягнення не застосовується до адвокатів?

- а) Переведення до суду нижчого рівня
- б) Попередження
- в) Зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю
- г) Позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю

3. Протягом якого строку адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності з дня вчинення проступку?

- а) 6 місяців
- б) 1 року
- в) 2 років
- г) 3 років

4. Яка підстава не належить до підстав дисциплінарної відповідальності прокурора?

- а) Невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків
- б) Розголошення таємниці, що охороняється законом
- в) Необґрунтоване зволікання з розглядом звернення
- г) Критика рішень вищестоящего прокурора

5. Який міжнародний документ встановлює основні стандарти етичної поведінки суддів?

- а) Європейська хартія про статус суддів
- б) Основні принципи щодо ролі юристів
- в) Бангалорські принципи поведінки суддів
- г) Загальна декларація прав людини

6. Яке дисциплінарне стягнення може бути застосоване до судді за рішенням Вищої ради правосуддя?

- а) Штраф
- б) Попередження

- в) Арешт
- г) Обмеження волі

7. *Хто має право звернутися зі скаргою щодо поведінки адвоката до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури?*

- а) Тільки клієнт адвоката
- б) Тільки суд або прокурор
- в) Будь-яка особа, якій відомі факти про дисциплінарний проступок адвоката
- г) Тільки інший адвокат

8. *Який з перелічених принципів не належить до принципів дисциплінарної відповідальності адвокатів?*

- а) Принцип незалежності адвокатури
- б) Принцип презумпції невинуватості адвоката
- в) Принцип обов'язкового участі прокурора
- г) Принцип змагальності

9. *Яка процедура дисциплінарного провадження щодо прокурорів після реформи 2019 року?*

- а) Провадження здійснюється Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів
- б) Провадження здійснюється Вищою радою правосуддя
- в) Провадження тимчасово здійснюється керівниками прокуратур різних рівнів
- г) Провадження здійснюється судом

10. *Яке з наведених діянь не є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності?*

- а) Безпідставне затягування розгляду справи
- б) Порушення засад гласності і відкритості судового процесу
- в) Викладення окремої думки щодо рішення колегіального складу суду
- г) Розголошення таємниці нарадчої кімнати

11. *Хто здійснює дисциплінарне провадження щодо нотаріусів?*

- а) Вища кваліфікаційна комісія нотаріату
- б) Міністерство юстиції України
- в) Нотаріальна палата України
- г) Суд

12. *Який принцип передбачає відповідність дисциплінарного стягнення тяжкості вчиненого проступку?*

- а) Принцип законності
- б) Принцип пропорційності
- в) Принцип своєчасності
- г) Принцип невідворотності

13. *Яка особливість співвідношення дисциплінарної та кримінальної відповідальності правника?*

- а) У разі притягнення до кримінальної відповідальності правник не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності

б) Притягнення до кримінальної відповідальності автоматично тягне дисциплінарну відповідальність

в) Притягнення правника до кримінальної відповідальності не виключає можливості притягнення його також до дисциплінарної відповідальності за те саме діяння

г) Дисциплінарна відповідальність є альтернативою кримінальної

14. Яка кваліфікуюча ознака дисциплінарної відповідальності правника?

а) Загальний суб'єкт відповідальності

б) Спеціальні органи, уповноважені притягати до відповідальності

в) Відсутність спеціальних видів стягнень

г) Відсутність особливого порядку провадження

15. Що є найбільш суворим дисциплінарним стягненням для прокурора?

а) Догана

б) Заборона на переведення до органу прокуратури вищого рівня

в) Звільнення з посади в органах прокуратури

г) Пониження у класному чині

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте рішення Вищої ради правосуддя про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (на конкретному прикладі з відкритих джерел). Визначте, які принципи дисциплінарної відповідальності були застосовані при прийнятті рішення та чи був дотриманий принцип пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення.

2. Порівняйте підстави дисциплінарної відповідальності судді, прокурора та адвоката, виявіть спільні та відмінні риси. Результати оформіть у вигляді порівняльної таблиці.

3. Розробіть алгоритм дій для особи, яка бажає ініціювати дисциплінарне провадження щодо адвоката, який, на її думку, порушив правила адвокатської етики. Вкажіть, які докази потрібно надати, до якого органу звернутися, які терміни врахувати, які мають бути вимоги до форми та змісту скарги.

4. На основі міжнародних стандартів та досвіду зарубіжних країн розробіть пропозиції щодо вдосконалення системи дисциплінарної відповідальності правників в Україні. Обґрунтуйте доцільність запропонованих змін.

5. Проведіть порівняльний аналіз видів дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до правників у різних країнах (Україна, Німеччина, Франція, США). Визначте, який досвід можна запозичити для України.

6. Складіть проект скарги (заяви) про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності за конкретний дисциплінарний проступок. Зазначте, які документи мають бути додані до скарги та обґрунтуйте кваліфікацію проступку відповідно до законодавства.

7. Проаналізуйте статистичні дані щодо дисциплінарної практики відносно суддів, прокурорів та адвокатів за останній рік. Визначте найпоширеніші підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності та

види дисциплінарних стягнень. Зробіть висновки щодо ефективності системи дисциплінарної відповідальності.

Теми доповідей для презентації на практичному занятті:

1. Порівняльний аналіз підстав дисциплінарної відповідальності різних категорій правників в Україні.
2. Роль етичних стандартів у дисциплінарній відповідальності правників.
3. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності представників правничих професій.
4. Процедурні гарантії захисту прав правників під час дисциплінарного провадження.
5. Особливості дисциплінарної відповідальності суддів у контексті забезпечення незалежності судової влади.
6. Проблеми реформування системи органів дисциплінарного провадження щодо прокурорів в Україні.
7. Роль професійного самоврядування у забезпеченні дисциплінарної відповідальності адвокатів.
8. Принцип пропорційності в дисциплінарній відповідальності правників: теорія та практика.
9. Співвідношення дисциплінарної та інших видів юридичної відповідальності правників.
10. Аналіз практики дисциплінарних проваджень щодо суддів Вищою радою правосуддя.
11. Добросовісність як критерій оцінки поведінки правників: дисциплінарно-правовий аспект.
12. Проблеми оскарження рішень у дисциплінарних справах щодо різних категорій правників.

Ситуативні задачі:

1. Суддя Петренко розглядав цивільну справу про стягнення заборгованості за договором позики. Справа надійшла до суду 15 січня 2023 року. Незважаючи на те, що справа не є складною і не потребує проведення експертизи чи інших процесуальних дій, які вимагають додаткового часу, суддя призначив перше судове засідання лише на 20 квітня 2023 року, а рішення у справі ухвалив 15 серпня 2023 року. Після оголошення рішення, текст повного рішення суддя виготовив лише через 30 днів, хоча ЦПК України встановлює 10-денний строк. Позивач у справі подав скаргу до Вищої ради правосуддя, в якій вказав, що суддя безпідставно затягував розгляд справи, чим порушив його право на розгляд справи у розумні строки.

Чи є підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності? Який вид дисциплінарного стягнення може бути застосований до судді в разі наявності підстав для дисциплінарної відповідальності? Яка процедура розгляду цієї скарги?

2. Адвокат Іваненко представляв інтереси клієнта у господарському спорі. В ході розгляду справи адвокат дізнався конфіденційну інформацію про комерційну діяльність опонента - ТОВ «Промбуд». Через місяць адвокат

Іваненко прийняв доручення на представництво інтересів ТОВ «БудІнвест» в іншій справі проти того ж ТОВ «Промбуд». При цьому адвокат використав конфіденційну інформацію про ТОВ «Промбуд», яка стала йому відома під час представництва попереднього клієнта. ТОВ «Промбуд» звернулося зі скаргою до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, вказуючи на порушення адвокатом правил адвокатської етики та адвокатської таємниці.

Чи є в діях адвоката ознаки дисциплінарного проступку? Яка процедура розгляду цієї скарги? Яке рішення може бути прийнято за результатами розгляду скарги? Які дисциплінарні стягнення можуть бути застосовані до адвоката в разі підтвердження факту порушення?

3. Прокурор місцевої прокуратури Сидоренко здійснював процесуальне керівництво у кримінальному провадженні щодо підозрюваного Василенка. В інтерв'ю місцевому телеканалу прокурор заявив: «Василенко безперечно винен у вчиненні злочину, про що свідчать зібрані докази. Я переконаний, що суд винесе обвинувальний вирок». Захисник Василенка звернувся до керівника обласної прокуратури зі скаргою на дії прокурора Сидоренка, вказуючи, що такі публічні висловлювання є порушенням презумпції невинуватості.

Чи є в діях прокурора Сидоренка ознаки дисциплінарного проступку? Хто уповноважений розглядати дисциплінарну справу щодо прокурора місцевої прокуратури після реформи 2019 року? Яке рішення може бути прийнято за результатами розгляду скарги? Які дисциплінарні стягнення можуть бути застосовані до прокурора?

4. Суддя Коваленко під час розгляду справи про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП (керування транспортними засобами особами в стані алкогольного сп'яніння) систематично допускав некоректні висловлювання на адресу учасників процесу, зокрема, називав особу, яка притягається до відповідальності, «п'яницею» та «безвідповідальним громадянином» ще до ухвалення постанови. Крім того, суддя неодноразово висловлював своє негативне ставлення до осіб, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, в публікаціях на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook. Особа, яка притягалася до адміністративної відповідальності, подала скаргу до Вищої ради правосуддя, вказуючи на упередженість судді та порушення ним етичних норм.

Чи є в діях судді ознаки дисциплінарного проступку? Яке значення має поведінка судді в соціальних мережах з точки зору дисциплінарної відповідальності? Яка процедура розгляду цієї скарги? Яке рішення може бути прийнято за результатами розгляду скарги?

5. Адвокат Степаненко уклав договір про надання правової допомоги з клієнтом Петровим у справі про стягнення боргу. Отримавши від клієнта аванс за свої послуги та документи для підготовки позову, адвокат протягом трьох місяців не вчинив жодних дій для захисту інтересів клієнта: не підготував позовну заяву, не звертався до суду, уникав спілкування з клієнтом, не відповідав на його телефонні дзвінки та повідомлення. Коли Петров самостійно подав позов, адвокат не з'являвся на судові засідання, хоча був

належним чином повідомлений про їх дату та час. У результаті Петров втратив частину доказів, які були передані адвокату, та змушений був звернутися до іншого адвоката. Петров подав скаргу до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Які підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності наявні в цьому випадку? Яка процедура розгляду скарги на дії адвоката? Які докази повинен надати скаржник на підтвердження своїх доводів? Яке рішення може бути прийнято за результатами розгляду скарги?